

URSUL ȘI TRANDAFIRUL

(fragment)

În casa copilăriei mele, undeva în biblioteca amestecată a părinților mei, sprijinit de cărți, se afla un ursuleț negru, de catifea, cu o banderolă transversală, albă, pe care scria cu litere roșii *Grüsse aus Berlin*. Pe un alt raft, un alt „suvenir”, tot din Străinătate: un cilindru de lemn cu un capac în formă de cupolă, ca de biserică rusească, pe care era pirogravat un trandafir vopsit cu un roz ieftin, palid și cuvântul „BULGARIA”. Ai mei nu fuseseră niciodată în Străinătate. De altfel, nimeni din orașelul nostru nu călătorea în Străinătate. Nici măcar sașii sau ungurii care, dacă e să ne luăm după limba pe care o vorbeau, mai aveau o țară, la o adică, nu? Ai atâtea țări câte limbi vorbești, se zicea. Ungurii și sașii erau, deci, pe jumătate, străini, nu? Dar chiar și așa, nici ei nu ajungeau în Străinătate – uneori, mai plecau bătrînii, dar bătrînii întotdeauna se întorceau. Nimeni nu avea nevoie de ei și nici ei nu aveau nevoie de nimeni și de nimic, doar de liniște, la casa lor. Doar bătrînii se întorceau. Ei și păsările călătoare. Parfumul de trandafiri era adus de mine. Aveam 12 ani și am plecat, fără părinți, într-o excursie în – ei bine – Străinătate. Nu-mi amintesc mai nimic de-atunci. Parcă era primăvară, parcă era soare cu dinți, parcă eram pe o terasă la mare, undeva la înălțime, parcă erau valuri înaintea mea, nu foarte aproape, parcă nu am coborît scările ca să ating apa. În „vedenia” produsă de cuvântul „Bulgaria”, și în care eu sînt un copil, vin spre mine: o luminozitate lăptoasă și-o întindere cu tentă albastră. Și sînt singură acolo, o clipă, cu spatele la toți. Se aude tare de tot Vîntul. (*Sînt acolo de cîte ori vreau eu. Am 12 ani și 37 și adaug acum 40 și 42 și 44. Țin în mînă o invizibilă plasă ca pentru fluturi, trec prin ea imaginii*).

Eram în Străinătate și de-acolo priveam Marea Neagră pentru prima dată. În imagine apare și un pahar, iar lîngă el o sticlă verde, de neuitat, cu nectar de piersici (văd perfect și eticheta albă, cu o piersică și ceva scris cu litere cu totul bizare). Eram singurul copil din excursia aia. Organizatorul, profesorul de geografie, nu luase nici un alt elev. M-am numărat printre privilegiatii neașteptatei „ieșiri” pentru că reușisem să iau la materia lui „nota profesorului”, cum zicea el, 10. Nu se mai întîmplase de ani de zile în școala noastră un așa eveniment. Ne-a făcut proști pe toți într-o bună zi și a spus, la supărare, că ăla care ar fi în stare să răspundă la toate întrebările lui la nu mai știu ce recapitulare va primi drept cadou dreptul de a se înscrie într-o excursie

în... Străinătate. Am știut nu doar toate capitalele statelor lumii, ci și toate centrele industriale ale vecinilor noștri (industrie ușoară, textilă, alimentară și alte chestii complet inutile). Ce simplă și industrială era lumea în manualul de geografie... Ce abstractă! Cu simbolurile ei desenate sub formă de furnale, de roți dințate și cîte un snop din trei spice de grîu. Ce inutilă, lumea din unele cărți!

Dar eu știam că Lumea e altceva decît furnale și roți dințate. Ehe, cîte nu știam eu deja despre Lume! Într-un manual vechi de astrologie găsit în podul bunicii (astrologia era ceva ce dispăruse ca materie la școală și nici nu a mai apărut vreodată de atunci pînă în ziua de azi) erau desenate planete și constelații și numere multe și tot felul de scheme și figuri geometrice. Lumea era în atlasul de botanică, se întindea de la frumoasa floare a fasolei pînă la *Victoria amazonica*, un nufăr uriaș de doi metri pe care aș fi putut sta precum Degețica din povești (că frunza putea „susține” 35 de kilograme, așa zicea în carte – iar floarea avea peste 100 de petale parfumate). Lumea era în televizor, duminica de la ora cinci la șase cînd priveam adîncurile marine, alb-negre, scufundîndu-mă împreună cu Jacques-Yves Cousteau printre pești și arici de mare și păduri de alge, unduitoare, tot mai adînc, lăsînd lumina undeva deasupra și ascultînd doar zgomotul aparatului de respirat sub apă, ca din altă dimensiune. Lumea era în cutia de lemn a radioului, în-vîrteai butonul și auzai cum vorbesc oamenii pe limbile lor, multe, caraghioase, cum cîntă ei uneori mieunat, plîngăcios, uneori lălăit sau tare, și sprințar, alteori țărănesc. [...] Lumea era vîntul care trecea prin orașul tău, venit de departe, și care se ducea spre Est sau spre Vest, spre Polul Nord sau spre Polul Sud. Vîntul nu cunoaște granițe. Lumea era tot ceea ce vedeai cu ochii deschiși și tot ceea ce vedeai cînd îi închideai.

Nu-mi folosea la nimic să cunosc industria alimentară a Iugoslaviei. Acum Iugoslavia nici nu mai există, dar și cînd era, de industria ei puțin îmi păsa. Și noi, românii, aveam „industrie alimentară” în cîteva orașe mari. Avea să se întîmple ceva cu ea prin anii '80, cînd nu mai găseai prin rafturile de placaj ale magazinelor decît conserve de pește de două feluri (sardine în ulei sau în pastă de roșii), borcane cu fasole verde sau sfeclă roșie și, în cutii de carton, roto-coale de creveți uscați, vietnamezi. E posibil să dispară o „industrie”? Da, e posibil. Se poate să dispară nu doar o

industrie, ci o întreagă țară. Dar mai e pînă atunci... Sîntem abia în 1977 [...] cînd, învățînd eu ca un papagal la geografie, împlinesc nu doar visul meu, ci al atîtor prieteni de-ai mei: să înving Încăpățînarea din Căpățîna Profesorului – și reușesc să răzbun, astfel, serii întregi de elevi resemnați. Drept răsplată, iată-mă peste o lună privind pentru prima oară în viața mea Marea Neagră, din Străinătate, în timp ce beau a doua sticlă de nectar de piersici. Undeva pe aproape e țara ta. De-aici, de pe malul bulgăresc, și ea e Străinătate. Marea e Străinătatea cea mai mare. Mișcătoare, mereu mișcătoare.

Am adus din Bulgaria cîteva „suveniruri”, m-am luat și eu după ăia mari din autocar: un pandantiv de argint în formă de floare din filigran pentru mama (filigranul era, pe atunci, ceva bulgăresc, foarte la modă, și ieftin) și un cilindru de lemn în care se afla o fiolă de parfum, o parte din Bulgaria cea înmiresmată, care a fost depus nu departe de Germania ursulină, pe raftul de bibliotecă din casa alor mei. Bulgaria și Germania erau, în mintea mea de copil, cam același lucru: Străinătate. Doar că una își trimitea în lume parfumul, cealaltă urșii. De una ne despărțea Dunărea, în cealaltă se năștea Dunărea, acolo, în Pădurea Neagră (unde urșii sînt negri, ca ursulețul din bibliotecă). Despre Germania aveam totuși o idee, că doar sașii noștri (ai noștri!) erau un fel de germani. Vorbeau românește ciudat. Tot ce spuneau părea să fie prea serios, hotărît, fără ezitare. Din cauza accentului. Limba lor era serioasă, dură, cumva autoritară. Vorbeam cu frați-meu într-o limbă germană imaginată. Eram sobri, iar limba, răspicată. Aber mein holtz geduch! Brein dilch mersh blaust du! Du! Du! Ia, gleich blink! Sieben traust mich fieber! Richte glot, matzeroht! Vorbeam cu frați-meu, spuneam lucruri importante, inconvertibile (dacă aș fi știut pe-atunci acest cuvînt). Apoi rîdeam ca proștii.

[...] Aveam 12 ani și nu văzusem niciodată un bulgar adevărat și nici bulgară nu auzisem. De fapt, nimeni nu vorbea la noi despre Bulgaria, de ce-ar fi vorbit? Doar în cărțile de joc *Macao* bulgarul făcea pereche cu bulgăroaica. Amîndoi în haine populare, cu opinci. De Bulgaria avea să mă lege, peste 10 ani, nu nectarul, ci televizorul. Dar și televizorul avea să fie un fel de nectar, pentru ochi și urechi. Cînd noi nu mai aveam de văzut decît datul ritmic din mîna al lui Ceășcă bilbiuț, bulgarii dădeau noaptea filme nedublate: Antonioni, frații Taviani, Fellini etc.... Uite-așa, pe piele proprie, am simțit căldura umană a ceea ce profesoara noastră de română numea „ginta latină”. Înțelegeam oarecum ce spuneau frații noștri de gintă, că doar noi de la Rîm ne tragem. Vor trece aproape douăzeci de ani pînă să văd Rîmul, Roma. Înțelegeam replicile din filmele lui Antonioni unde se vorbea puțin și rar. Bine, și în filmele lui Bergman se vorbea puțin, nici nu conta că nu pricepeam

deloc ce-și spuneau în glosolalia aia tristă și parcă tot timpul interogativă. Pricepeam altceva, legat de pustietatea de-acolo, nordică – despre asta era vorba, dincolo de ce se întîmpla pe ecran. Pustietatea nordică avea ceva hieratic, nu semăna cu pustietatea igrasioasă, apăsătoare, ca de platformă industrială, părăsită, din Ro. Sărăcia nordică era ascetică. Nu ca la noi, mișunîndă. Tristețe pură, acolo. Nu acoperită cu cîrpa înflorată a veseliei bolnave. Sub cîrpa înflorată, seminția tristeții noastre se tot înmulțea. Ca gîndacii de bucătărie.

[...] Pe limba cea bulgară aveam s-o aud cîteva ani la rînd, începînd cu 1984, zi de zi, la televizorul mic, *Sport*, alb-negru. Dar, în general, lumea se uita la bulgari la meciuri – parcă toate egale (auzeam mereu doar „nula na nula!”) sau la niște cîntăreți foarte zbînuți față de ai noștri, dar la fel de caraghioși, made in COCO, ce să-i faci? Mă uitam la imitația lor de muzică, la imitația lor de Vest, imitația de veselie, de *vestelie*, imitația de „viață”. Era mai bună imitația lor decît a noastră, în anii ‘80. Dar imitația noastră era, în schimb, cea mai tare prin anii ‘70. Cu cît te duceai mai spre Vest, imitațiile erau mai bune. Și imitația de piele a pantofilor era mai bună. [...] Bulgarii, pe care poetul nostru național îi făcuse cu un secol înainte „bulgăroi cu ceafa groasă”, îmi umpleau camera prin anii ‘80 cu vocile lor. Și nici n-aveau ceafa groasă! S-ar fi văzut, la televizor. Peste încă alți mulți ani, cu puțin înaintea intrării Ro și Bg în UE, aveam să fac o plimbare pînă la cetatea din Graz cu un scriitor bulgar din cale afară de pesimist, care mi-a spus că el nu vede lumina de la capătul tunelului pentru țara lui, în timp ce eu jucam cu o mare dezinvoltură rolul optimistei (și pentru țara mea și pentru țara lui) și îl întrebam dacă mai au așa nectar bun și cîmpii cu trandafiri și podoabe de argint în filigran. „Cîmpii cu trandafiri?”, a întreat mirat. Nectar? Țările noastre urmau „să intre în Europa” împreună, „les deux Cosettes”, cum îmi spusese o bulgăroaică frumoasă, deșteaptă și tristă, în franceza ei impecabilă, undeva într-un orașel din Slovacia, cu un an înainte. „Les deux Cosette”. Apoi am cunoscut o altă tînără bulgăroaică, mi-a plăcut de ea, mi-a vorbit despre Agamben. Și pe unul Gheorghi Gospodinov, scriitor, l-am întîlnit în Polonia, unde a citit ceva despre un breloc în formă de Tour Eiffel pe care îl primise el în copilărie. Și eu aveam un Tour Eiffel mic, de metal. Dar mai aveam o cutie pe care scria Air de Paris (am înțepat-o, ca să văd ce se-nîmplă – și nu s-a-nîmplat nimic). Am dat odată, absolut întîmplător, peste o povestioară de-a lui în ro. Începea așa: „Cu ochiul stîng vedea numai înapoi, în trecut, iar cu cel drept – numai ceea ce urma să se întîmple”. Apoi, aveam să-i citesc singurul roman care se numea chiar *Un roman*.

Cu ochiul stîng vedeam numai înapoi, în trecut, iar cu cel drept – numai ceea ce urma să se întîmple.

P.S. Excursie de o zi în Bulgaria. După 30 de ani.

(fragment)

Am câștigat o excursie de o zi în Bulgaria! Completînd un talon întins de cineva pe stradă. Așadar voi revedea Bulgaria după 30 de ani. Vorba vine, revedea, că Bulgaria pentru mine a însemnat mereu întâlnirea dintre o apă mare (Marea Neagră), o sticlă cu nectar de piersici, o fiolă de parfum de trandafiri și o floare de argint filigranat. E tot ce-mi amintesc din excursia aia cînd, copil fiind, mergeam pentru prima dată (și ultima înainte de 1990) în... Străinătate. [...]

Descindem la Ruse. Avem fix 2 ore să facem ce vrem, ne spune șoferul. Deja un sfert de oră a trecut cu bîjbîiala. Grupul cu care am pornit înaintează greu. Se tot opresc, se uită la niște mici vitrine prăpădite de la marginea orașului. Întrebăm unde e centrul, grupul ezită. Mă desprind de el. Îi las în urmă. O tînără femeie mi se alătură. O cheamă Daniela. Nu vorbim prea mult. Avem nici două ore înainte. Mergem repede. Trecem pe lîngă o clădire cu o cupolă enormă, aurie. Ne vom opri la întoarcere. E bine că nici una dintre noi nu vrem să ne aprovizionăm. Îi spun ceva despre dorința mea de a cumpăra doar o fiolă de parfum, din... nostalgie. Asta am cumpărat, copil fiind, cu peste 30 de ani în urmă, din Bulgaria, îi explic. Am și acum cilindrul de lemn pirogravat în care sticluța era protejată. Am chiar și sticluța, goală. Nu că ar fi folosit cineva parfumul. S-a evaporat. Pornim. Ne înțelegem fără cuvinte pe unde s-o luăm. Strada aia pare mai luminoasă. Cealaltă pare că se-nfundă. Acolo e mai larg. Dincolo e prea gri. Nimerim pe o stradă largă și foarte frumoasă. Dăm de o clădire pe care scrie mare Elias Canetti. Intru într-un magazin cu bijuterii de argint, doar ca să văd dacă mai există celebrul filigran bulgăresc. Nici pomeneală. Tînăra vânzătoare nu-și amintește de așa ceva, e foarte tînără [...] Găsesc, în schimb, un căluț de mare pe care îl cumpăr fetei mele de ziua ei. Va împlini 10 ani peste o zi. Căluțul nu e o stilizare sau mai știu eu ce, cum am mai văzut. Pare o copie în mic, de argint, a unui căluț de mare cu plăcile lui osoase cu tot. Cu Daniela mă înțeleg perfect. Vedem Dunărea de departe. Ne apropiem? Ne apropiem. Mai mult? Nu, nu mai mult. Nu e timp. De departe e frumoasă Dunărea. Nu e marea, dar... Poate, totuși, găsesc parfumelul cel de roze. O întrebam pe fata de la care am cumpărat căluțul unde aș putea găsi un cilindrul din acela de lemn. O, nu se mai face demult așa ceva. Nu, nu. Pe drumul nostru de întoarcere mai intrăm într-un mic magazin, ca să-mi încerc norocul. O întreb pe vânzătoare de parfumul de trandafiri. Bulgăresc! Poate la farmacia de alături. Farmacie? Intru în farmacie, dacă așa zice fata, și, într-adevăr, chiar la intrare e o vitrină cu lucruri ambalate în cutii de carton sau de tablă pe care se văd imprimați trandafiri. Săpunuri,

parfumuri, deodorante, lumînări. Dar nicăieri cilindri de lemn. Carevasăzică au schimbat ambalajul. Dar, nu. Nu e parfum bulgăresc, ci englezesc, la 11 leva. [...] Ieșim din farmacie. Pentru că mai avem ceva timp, intrăm într-un magazin de artizanat ca să vedem cu ce păcălesc ei turiștii și... ce-mi văd ochii? Într-un coș mare, cîteva cilindri cu parfum, la doar 2 leva, nu la 11! Scot doi euro, rog să-mi vîndă un flacon, dar vânzătoarea nu vrea decît leva. N-am unde schimba doi euro în leva. Încerc la o bancă, dar nu mă înțeleg cu femeile de-acolo. Nici la casa de schimb nu merge. Normal. Cine schimbă 2 euro? Mă duc în alt magazin de artizanat unde văd un alt coș și acolo, surpriza, cilindrii de lemn, cu trandafirul desenat... Nici vânzătoarea asta nu vrea euro. Mă întorc la prima, care înțelege măcar engleză. Îi explic de ce țin să iau parfumul, îi povestesc cum am venit eu în copilărie în excursie în Bulgaria, cum m-am întors acasă cu exact ceea ce are ea în coș, îi pun pe masă moneda de doi euro, nu două leva, și o rog să-mi vîndă la suprapreț acest obiect. Să mi-l vîndă în numele nostalgiei. E un obiect al copilăriei mele. Bucuria de a-l regăsi e atît de mare, poate înțelege.... Fata îmi întinde un cilindrul pe care e pirogravat cuvîntul Bulgaria, așa ca altădată, ca acum 30 de ani, și sîntem amîndouă mulțumite. O luăm prin parc, spre clădirea cu cupolă de aur. Daniela îmi arată ceva pe jos. E plin, plin de toporași. Toporași bulgărești. Culege unul. Iau și eu unul. O să-l presez și apoi o să-l lipesc pe o foaie de hîrtie pe care o să scriu „Toporaș bulgăresc”. Ajungem la „monument”. Nu e o biserică. Paznicul încearcă să ne explice ceva. Noi ne apropiem de locul din care se poate vedea clădirea pe dinăuntru. Nu înțelegem ce zice. Se pare că nu avem voie mai departe decît dacă vrem să vizităm muzeul. Nu, nu vrem, nu mai avem timp. Amabil, ne oferă un pliant. Poate venim altădată.

Toată lumea e în autocar. Mă uit pe pliantul de la muzeu. E un mormînt, un panteon. Aici au fost îngropate oasele a 453 de eroi ai Eliberării (de sub ocupația otomană care s-a întins la ei vreo 500 de ani!), cunoscuți ai lui Hristo Botev. Recunosc acolo numele lui Angel Kanchev. S-a sinucis, după ce a avut o încercare eșuată de a se salva trecînd în România. Nu a vrut să fie capturat de turci. Și Botev a murit tînăr, la 27 de ani, într-o bătălie. Hristo Botev este singurul autor bulgar clasic de care am auzit. Și ei, bulgarii, sînt doar la o aruncătură de băț. Cred că nici ei nu știu mare lucru despre noi, de fapt. O luăm din loc. Se lasă seara. O doamnă simpatică îmi arată ce a cumpărat. Niște pantofi sport. Două perechi. Vorba ei, o splendoare. Apusul face din Ruse cel mai frumos oraș din Bulgaria, așa cum scria pe invitația cu „Excursie de o zi în Bulgaria”. Pentru mine, Bulgaria a rămas pînă azi țara nectarului de piersici. Țin în mînă un căluț de mare din argint.

*PAth III - Prunus Cerasifera
(detaliu)*